

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 16. března 2021 ve věci č. 53848/07 – *Fikret Karahan proti Turecku*

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že v důsledku toho, že stěžovatel nemohl osobně vyslechnout svědka, jehož výpověď byla jediným usvědčujícím důkazem, nebylo trestní řízení jako celek spravedlivé. Došlo tak k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl v roce 1998 shledán vinným z členství v teroristické organizaci PKK (Strana kurdských pracujících). V roce 2000 jeho bratr G. K. vypověděl, že stěžovatel z Turecka uprchl. V roce 2003 se E. A., bývalý člen PKK, vzdal úřadům na základě zákona, který umožňoval amnestii a zmírnění trestu pro členy teroristických organizací výměnou za informace. Na policii obecně zmínil jméno Mahir, který sloužil v PKK v Íránu, a ztotožnil stěžovatele jako Mahira na malé černobílé fotografii. Stěžovatel výpovědi G. K. a E. A. popřel a zpochybnil věrohodnost identifikace. Na jednání před soudem G. K. popřel svoji výpověď. E. A. byl předvolán k soudu jako svědek, avšak stěžovatel, ačkoli byl dosažitelný z důvodu výkonu trestu pro předchozí odsouzení, nebyl výslechu na rozdíl od jeho advokáta přítomen. Svědek vypověděl, že nezná jméno stěžovatele ani nezná pravé jméno Mahira. Současně zpochybnil svoji předchozí identifikaci stěžovatele na fotografii. Na základě výpovědi E. A. a identifikace stěžovatele na fotografii byl stěžovatel odsouzen k šesti letům odnětí svobody.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODST. 1 A 3 PÍSM. D) ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že svědek E. A. byl soudem vyslýchán v jeho nepřítomnosti, což mu v rozporu s čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy znemožnilo podrobit ho křížovému výslechu.

a) Obecné zásady vyplývající z judikatury Soudu

Soud předně konstatoval, že záruky v čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy jsou specifickými aspekty práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Stran obecných zásad Soud odkázal na rozsudky ve věcech *Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království* (č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2011) a *Schatschaschwili proti Německu* (č. 9154/10, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2015), které byly původně zaměřeny na situace, kdy se svědek obžaloby nedostavil k hlavnímu líčení, avšak později se začaly uplatňovat i v situacích, kdy se svědek sice dostavil, ale stěžovatel ani jeho advokát neměli možnost ho vyslechnout (*Chernika proti Ukrajině*, č. 53791/11, rozsudek ze dne 12. března 2020, § 46).

V předmětné věci stěžovatel nemohl v řízení před soudem nechat vyslechnout svědka proti sobě, zatímco jeho advokát tuto možnost měl. Soud v obdobných případech konstatuje, že postačuje přítomnost advokáta (*Šmajgl proti Slovinsku*, č. 29187/10, rozsudek ze dne 4. října 2016, § 64), avšak za jistých okolností může absence přímé konfrontace mezi svědkem a obžalovaným znamenat nevýhodu pro obhajobu (tamtéž, § 65). Soud tudíž musí posoudit, zda v projednávané věci nastaly okolnosti, které vyžadovaly přímou konfrontaci stěžovatele a svědka. Pro uvedené posouzení Soud považuje za relevantní zásady vypracované ve vztahu k nepřítomným svědkům. Soud tudíž přezkoumá: a) zda existoval závažný důvod pro připuštění výpovědi svědka E. A. v nepřítomnosti stěžovatele, b) zda byla jeho výpověď výlučným nebo rozhodujícím důkazem pro odsouzení obžalovaného nebo zda měla značnou váhu a c) zda existovaly dostatečné vyvažující faktory, které kompenzovaly obtíže způsobené obhajobě v důsledku absence stěžovatelovy přímé konfrontace s E. A., zejména, zda byly obtíže takové povahy, která mohla být efektivně kompenzována přítomností advokáta na řízení, v němž E. A. vypovídal.

b) Jejich použití na projednávanou věc

Pokud jde o první krok testu, Soud předně zopakoval, že neexistence závažného důvodu pro nepřítomnost svědka obžaloby je velmi významný faktor, který musí být zvážen při posouzení celkové spravedlivosti a který může vychýlit jazýček vah směrem k závěru o porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) (*Schatschaschwili proti Německu*, cit. výše, § 113). Totéž platí za situace, kdy svědek sice nebyl nepřítomen, ale obžalovanému byla odepřena možnost svědka konfrontovat (*Ürek a Ürek proti Turecku*, č. 74845/12, rozsudek ze dne 30. července 2019, § 66). Stěžovatel se účastnil všech hlavních líčení vyjma toho, na kterém byl vyslýchán svědek E. A. Ačkoli o možnost výsledku svědka výslovně žádal, nebylo mu to bez zdůvodnění umožněno. Soud tak neshledal existenci závažného důvodu pro připuštění výpovědi svědka v nepřítomnosti stěžovatele.

K druhému kroku testu Soud uvedl, že zatímco obžaloba se opírala rovněž o výpověď G. K., rozsudek soudu byl založen výhradně na důkazech poskytnutých svědkem E. A., dle kterých byl stěžovatel aktivní v PKK v Íránu, ačkoli E. A. vyjádřil v řízení před soudem pochybnosti ohledně přesnosti jeho výpovědi. Za uvedených okolností Soud shledal, že výpověď E. A. byla rozhodujícím, ba jediným důkazem pro odsouzení stěžovatele.

Ke třetímu kroku testu Soud uvedl, že vzhledem k síle výpovědi svědka byly zapotřebí silné vyvažující faktory. Relevantními okolnostmi byly přístup soudu k dané výpovědi, dostupnost a síla dalších usvědčujících důkazů a přijatá procesní opatření, která byla s to kompenzovat, že stěžovatel nemohl podrobit svědka křížovému výsledku (*Schatschaschwili proti Německu*, cit. výše, § 145). Jak bylo uvedeno, důkazy získané výsledkem svědka E. A. byly jedinými důkazy. Věrohodnost výpovědi E. A. přitom snižoval fakt, že vypovídal s cílem získat výhody za výměnu informací o PKK. Použití výpovědi svědků, jimž byla výměnou poskytnuta beztrestnost nebo jiné výhody, může vrhat pochybnosti na spravedlivost řízení a vzbuzovat otázky, zda tyto výpovědi nemohou být z povahy věci manipulovány ve snaze dosáhnout na nabízené výhody nebo motivovány touhou po pomstě. Takové riziko nesmí vnitrostátní soudy opomenout (*Adamčo proti Slovensku*, č. 45084/14, rozsudek ze dne 12. listopadu 2019, § 59). Věrohodnost výpovědi byla dále podkopána nejistotou svědka při identifikaci stěžovatele v řízení před soudem, zatímco při výsledku na policii si byl jistý. Ze spisu přitom nevyplývá, že soud se věrohodností výpovědi zabýval.

Dle trestního řádu bylo třeba svědka před soudem vyslechnout, pokud jeho výpověď byla jediným důkazem, což bylo v daném případě splněno. Při výsledku byl přítomen advokát stěžovatele a mohl mu klást dotazy zpochybňující jeho věrohodnost, což by za jistých okolností postačovalo (*Šmajgl proti Slovinsku*, cit. výše, § 63). Stěžovatel byl současně s výpovědí E. A. seznámen a mohl napadnout její pravdivost a předestřít svoji verzi událostí. Měl tudíž k dispozici důležité procesní záruky. S ohledem na rozhodující sílu výpovědi E. A. a zvláštní okolnosti, za kterých byla výpověď podána, spolu se závažností trestu, kterému stěžovatel čelil, však uvedené procesní záruky nepostačovaly ke kompenzaci obtíží obhajoby. Neexistoval zejména závažný důvod pro nepřipuštění křížového výsledku svědka stěžovatelem, když byl takový výslech klíčový pro rozptýlení pochybností o identifikaci stěžovatele a nemohl být nahrazen tím, že výslech svědka provede advokát stěžovatele. Soud zopakoval, že je žádoucí, aby svědci osobně ztotožnili osoby podezřelé ze spáchání závažné trestné činnosti, pokud je jakákoli pochybnost o jejich identitě (viz *mutatis mutandis*, *Doorson proti Nizozemsku*, č. 20524/92, rozsudek ze dne 26. března 1996, § 75).

Soud proto dospěl k závěru, že trestní řízení jako celek nebylo spravedlivé a došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy.